

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

ความขัดแย้ง

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของความขัดแย้ง
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง
3. นัยและประเภทของความขัดแย้ง
4. สาเหตุแห่งความขัดแย้ง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษาสามารถบอกความหมายและอธิบายความขัดแย้งตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง
2. นักศึกษาสามารถพลิกความขัดแย้งให้เป็นปัจจัยนำไปสู่การสร้างสรรค์ได้
3. นักศึกษาตระหนักในความแตกต่างของแต่ละคน

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนประจำบท

1. วิธีสอน

- 1.1 การเจริญสติภาวนา
- 1.2 การประเมินความรู้เดิม
- 1.3 การฟังบรรยายและอภิปราย
- 1.4 การสมมติสถานการณ์

2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

2.1 การเจริญสติภาวนา

อาจารย์และนักเรียนร่วมกันสวดมนต์แผ่เมตตาให้กับตนเอง พ่อแม่ ญาติ มิตร ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ เทวดา เปรต เจ้ากรรมนายเวร และ สรรพสัตว์ ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีท่าทีที่เป็นมิตรกับสิ่งมีชีวิตทั้งปวงอันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งสันติสุขภายในและสันติภาพภายนอก

2.2 การประเมินความรู้เดิม

ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่อาจารย์ตั้งขึ้นเกี่ยวกับความขัดแย้ง ดังนี้ 1) ความหมายของความขัดแย้ง 2) สาเหตุแห่งความขัดแย้ง และ 3) คุณและโทษของความขัดแย้ง พร้อมกับการให้ยกสถานการณ์แห่งความขัดแย้งคนละ 1 เหตุการณ์

2.3 การฟังบรรยายและอภิปราย

อาจารย์บรรยายประกอบพาวเวอร์พอยต์ เรื่อง ความขัดแย้ง สลับกับการตั้งคำถามให้นักศึกษาตอบโดยอาจารย์จะหักล้างคำตอบทั้งหมดของนักศึกษาแม้จะเป็นคำตอบที่ถูกต้องก็ตามเพื่อให้นักศึกษาตระหนักว่ายังมีมุมมองอื่นต่อเรื่องนั้น ๆ ได้อีก

2.4 การสมมติสถานการณ์

อาจารย์กับนักเรียนร่วมกันประมวลองค์ความรู้ตามข้อ 2.2 และ 2.3 เพื่อสร้างสถานการณ์จำลองโดยกำหนดให้มีผู้แสดงบทบาทนั้น ๆ ด้วยนักศึกษา 2 กลุ่ม ซึ่งแสดงบทบาทสมมติเรื่องเดียวกัน แต่ให้นำเสนอในมุมมองที่ต่างกัน ซึ่งจะตอบ โจทย์สอดคล้องกับชื่อบททุกกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. หนังสือสวดมนต์ ประกอบด้วย บทสวดมนต์ บทปลงใจ และบทแผ่เมตตา
2. พาวเวอร์พอยต์ประกอบการสอน เรื่อง ความขัดแย้ง
3. การจัดโต๊ะและเก้าอี้ นั่งให้เป็นเหมือนเวทีเพื่อการแสดงบทบาทสมมติ
4. วิดิทัศน์สะท้อนสังคม เรื่อง พื้นที่ชีวิต ตอน กำแพงเบอร์ลิน
5. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาศาสนากับสันติภาพ

การวัดผลและประเมินผล

1. ประเมินจากพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมในการเจริญสัมติภาวนา
2. ประเมินความรู้หลังการเรียนเทียบกับความรู้เดิม
3. ประเมินจากการร่วมแสดงความคิดเห็น
4. ประเมินจากโครงสร้างสถานการณ์และการทำหน้าที่ตามบทบาทสมมติ
5. ประเมินจากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 3

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมีลักษณะอย่างไร แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งมีอะไรบ้าง นัย ประเภท และสาเหตุของความขัดแย้งมีอะไรบ้าง ความขัดแย้งเช่นใดมีประโยชน์ในการพัฒนาและความขัดแย้งเช่นใดนำไปสู่ความรุนแรง ประเด็นเหล่านี้ คือ เนื้อหาของบทนี้ซึ่งจะนำเสนอไปตามลำดับประเด็น ได้แก่ ความหมายของความขัดแย้ง แนวคิดและทฤษฎีประกอบด้วยนักคิดคนสำคัญ 6 คน ได้แก่ มาร์กซ์ (Carl Marx) เวเบอร์ (Max Weber) ซิมเมล (Georg Simmel) มอสคา (Gaetano Mosca) โคเซอร์ (Lewis A. Coser) และแคปโลว์ (Theodore Caplow) และ แนวคิด 4 สาย คือ แนวคิดทางจิตวิทยา ทางการเมือง ทางมานุษยวิทยา และทางสังคมวิทยา พร้อมทั้ง นัย ประเภท และสาเหตุแห่งความขัดแย้ง

ความหมาย

พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส (นิชิบุณยากร) (2554: 19-22) ได้พยายามรวบรวมคำนิยามและความหมายของความขัดแย้งจากนักคิดหลายท่านไว้ในหนังสือ “พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการละครเรื่องมือจัดการความขัดแย้ง” ไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

ความขัดแย้ง มาจากภาษาอังกฤษว่า conflict มาจากภาษาละตินว่า conflagere แปลว่าการต่อสู้ (fight) การทำสงคราม (warfare) ความไม่ลงรอย หรือเข้ากันไม่ได้ (incompatibility) การขัดแย้งซึ่งกันและกันหรือการเป็นปรปักษ์ (opposition) หมายถึง การที่บุคคลสองคน หรือกลุ่มบุคคล มีความเห็น ความเชื่อ หรือความต้องการไม่เหมือนกัน

แมกก์ และ พีช (Reymond W. Mack and John Pease) (1973) กล่าวว่า ความขัดแย้ง คือ การเป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างเปิดเผยของบุคคลหรือกลุ่มซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำลายล้างคู่ต่อสู้ อันหมายถึง การต่อสู้กันหรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่ง กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลาย ๆ กลุ่ม ของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลาย ๆ กลุ่มของบุคคล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิต, 2556: 183) นิยามคำว่า ความขัดแย้ง ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ ขัด ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ และ แย้ง หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้ ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง นั้นหมายถึงการที่บุคคลทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกันจึงพยายามที่จะต้านทานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนเองมีความคิด หรือการกระทำที่ไม่สอดคล้อง หรือ ไม่สมนัย กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นในครอบครัวหรือสังคม

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 36, 19) ให้ความเห็นต่อความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไม่เคยว่างเว้นจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะในระดับบุคคล มนุษย์มีได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันแต่เป็นความแตกต่างอันเป็นผลมาแต่พันธุกรรม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งบ่อยครั้งที่ความขัดแย้งเป็นพลังทะยานแห่งชีวิต (Elan Vial) ของมนุษย์ มักโน้มเอียงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อันยังประโยชน์แก่สังคมมนุษย์ โดยความขัดแย้งเกิดขึ้นตั้งแต่มีมนุษย์ 2 คนในโลก การดำรงอยู่ของมนุษย์อีกคนหนึ่งหมายถึงโอกาสที่มนุษย์คนแรกจะเข้าไปสวมบทบาทและ/หรือครอบครองทรัพย์สิน หรือดำรงตนอยู่ในที่ของอีกคนนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่ง

ฉันทนา บรรพศิริ โชติ (2542: 32) มองความขัดแย้งต่างออกไป ผ่านมิติที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดเชิงรัฐศาสตร์ และ สังคมวิทยาไว้ว่า หมายถึง ภาวะที่กลุ่มต่าง ๆ เข้ากันไม่ได้ หรือ แข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ขาดแคลน ความเข้ากันไม่ได้มาจากเรื่องผลประโยชน์ หรือ อุดมการณ์ ความขัดแย้งอาจจะมี ความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากคนกลุ่มนั้นมีโอกาสเข้าถึง ทรัพยากร หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อการยุติข้อขัดแย้ง แต่อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีอำนาจที่ว่า นั้น หรือมีน้อยกว่า จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ความขัดแย้งจะมีประเด็นเรื่องอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

พระมหาพรหมชา ฐมฺมหาโส (นิธิบุญยากร) เมื่อแสดงคำนิยามจากหลายที่มาดังกล่าวข้างต้นแล้วได้สรุปไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่ไปในทางเดียวกันรวมทั้งการแย่งชิงและต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำหรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนี้อาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความไม่รุนแรง หรือรุนแรงก็ได้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540: 10-11) ได้พยายามประมวลความหมายของความขัดแย้งที่สำคัญ ๆ ที่มีผู้ให้ไว้ในที่ต่าง ๆ 12 ความหมาย ดังนี้

1. ความขัดแย้ง เป็นความล้มเหลวของกลไกขั้นพื้นฐานในการตัดสินใจของบุคคลที่มีประสบการณ์ต่างกันในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องตัดสินใจ ดังนั้น ความขัดแย้งต่อตนเองก็คือความขัดแย้งในการตัดสินใจของตนเอง

2. ความขัดแย้ง เป็นการเร่งเร้าของความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอันเกิดจากความต้องการที่ไม่สอดคล้องกันหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้

3. ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้เมื่อแต่ละฝ่ายต่างมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่จะเป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นจริง

4. ความขัดแย้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการหรือทั้งสองอย่าง แต่เป็นการพึ่งอาศัยกันในทางลบ อาจกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ความขัดแย้งหมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการต้องการจริง ๆ หรือศักยภาพที่จะเกิดความต้องการ

5. ความขัดแย้ง เป็นปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างแต่ละบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือระหว่างประเทศตั้งแต่ 2 ฝ่าย หรือมากกว่า 2 ขึ้นไป โดยที่ฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะป้องกัน หรือบีบบังคับเพื่อผลบางอย่างในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้อาจเป็นคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด แสดงออกโดยพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายต่อต้าน หรือโดยการแก้แค้นฝ่ายตรงข้าม

6. ความขัดแย้ง คือการดิ้นรนต่อสู้เพื่อบรรลุซึ่งความต้องการ ความปรารถนา ความคิด ความสนใจของบุคคลที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือที่เป็นตรงกันข้าม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ต้องเผชิญกับเป้าหมายที่ไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายพอใจ

7. ความขัดแย้ง เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสองฝ่าย หรือมากกว่าสองฝ่ายที่จำเป็นต้องทำงานโดยพึ่งพาอาศัยกันมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความเห็นที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือไม่สอดคล้องกัน

8. ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน หรือพฤติกรรมที่ไม่สามารถไปด้วยกันได้ในระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ในที่นี้หมายถึงการกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจไปยับยั้ง สกัดกั้น หรือสร้างความคับข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

9. ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการซึ่งเป็นความพยายามของฝ่าย ก. ผู้ซึ่งตั้งใจจะล้มล้างความพยายามของฝ่าย ข. โดยการขัดขวางในบางรูปแบบซึ่งจะส่งผลให้ ข. เกิดความคับข้องใจในการที่จะบรรลุเป้าหมายหรือบรรลุความสนใจต่อไปอีก

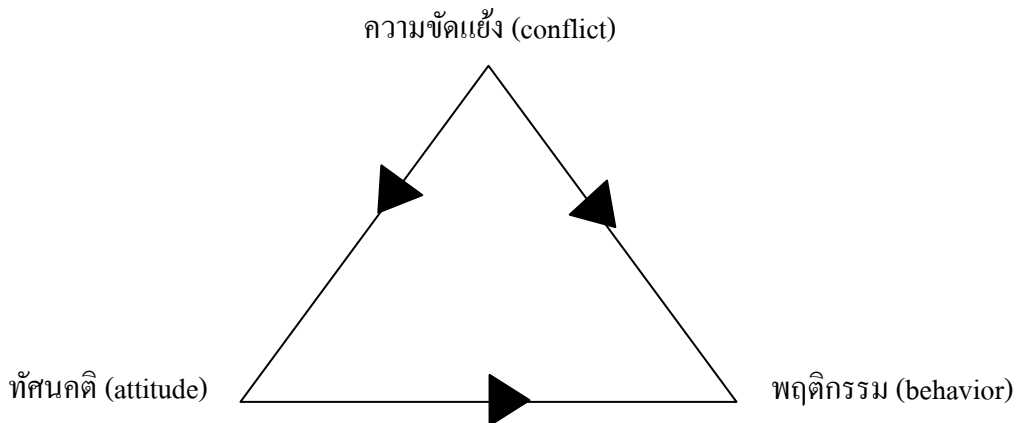
10. ความขัดแย้ง หมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมาย ไม่ว่าจะการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ตาม คนที่อยู่ในความขัดแย้งจะมีความรู้สึกว้าวุ่นถ้าหากฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะแพ้

11. ความขัดแย้ง เกิดขึ้นเมื่อการกระทำของคนหนึ่งไปขัดขวางไม่ให้อีกคนหนึ่งบรรลุเป้าหมายของเขาหรือเมื่อเขามีในสิ่งที่ท่านต้องการ หรือท่านมีวิธีการที่แตกต่างออกไปในการมองดูหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ

12. ความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติระหว่างบุคคลซึ่งมีเป้าหมายประสงค์และจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้ง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้สรุปความหมายของความขัดแย้งจากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดว่า ความขัดแย้งของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลต้องตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจเต็มใจเลือกหรือจำใจเลือก ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นสถานการณ์ที่การกระทำของฝ่ายหนึ่งไปขัดขวาง หรือการที่บุคคลที่มีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมาย ต้องมาติดต่อกัน ทำงานด้วยกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกันหรือไปด้วยกันไม่ได้

โดยสรุป ความขัดแย้งจึงได้แก่สภาพการณ์ที่คนมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือขัดกัน (incompatibility) ซึ่งการบรรลุเป้าหมายหนึ่งจะทำให้ไม่บรรลุอีกเป้าหมายหนึ่งในบางส่วนหรือทั้งหมด เป้าหมายที่ว่ามีลักษณะเป็นคุณค่า (values) ที่คนรู้สึกว่าการ เช่น ความเป็นธรรม หรือเป็นผลประโยชน์ (interests) ความขัดแย้งจึงเกี่ยวข้องกับทัศนคติและพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้ง (conflict) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรม (behavior) นี้ อาจแสดงเป็นภาพสามเหลี่ยมได้ดังนี้



ภาพที่ 1 ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับทัศนคติและพฤติกรรม
ที่มา (Johan Galtung, 1975: 81)

เพราะความขัดแย้งเป็นผลจากทัศนคติและพฤติกรรมดังกล่าวนี้ การยุติความขัดแย้งจึงอาจกระทำได้ใน 3 จุดแห่งความไม่ลงรอยกันซึ่งเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง คือ โดยการควบคุมทัศนคติ ควบคุมพฤติกรรม หรือควบคุมทั้งสองอย่าง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

พระมหาพรหมชา ฐมฺมหาโส (นิธิบุญยากร) (2554: 18-86) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ 2 ทัศนะ ได้แก่ ทัศนะทั่วไป และ ทัศนะของพระพุทธศาสนา แม้พระมหาพรหมชา จะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้แยกกันระหว่างทัศนะทั่วไป และ ทัศนะทางพระพุทธศาสนา แต่ในที่สุดแล้วก็ยอมรับว่าความหมายของความขัดแย้งทั้งสองทัศนะนั้นสอดคล้องกัน คือ การเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสภาวะการณ์และลักษณะที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความคิดหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกันเพราะมีผลประโยชน์ ค่านิยม ความสัมพันธ์ และโครงสร้างที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งทั่วไปไว้ โดยเฉพาะแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ไว้โดยเสรีมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) และไชยันต์ รัชชกุล (2545) ซึ่งก่อนข้างจะครอบคลุมแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญทั้งหมด ดังนี้

เสรีมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540: 29-44) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งได้พัฒนามาจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยแนวคิดเดิมที่ยอมรับว่าเป็นแบบฉบับ หรือเป็นแนวคิดชั้นคลาสสิก (classic) ได้แก่ แนวคิดของมาร์กซ์ (Carl Marx) เวเบอร์ (Max Weber) ซิมเมล (Georg Simmel) และมอสคา (Gaetano Mosca) ในระยะต่อมาได้มีผู้รับมรดกแนวคิดของซิมเมล และได้พัฒนาแนวคิดนี้ให้กว้างขวางออกไปอีกซึ่งได้แก่แนวคิดของโคเซอร์ (Lewis A. Coser) และแคปโลว์ (Theodore Caplow) นอกเหนือไปจากนี้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสาขาวิชา เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งตามทัศนะทางจิตวิทยา การเมือง สังคมวิทยา และทางมานุษยวิทยา เป็นต้น เสริมศักดิ์ ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งเหล่านี้ไว้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดของมาร์กซ์

มาร์กซ์ เชื่อว่าความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นของคู่กัน เขาใช้การวิเคราะห์ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สังคม มาร์กซ์ยืนยันว่าความขัดแย้งเป็นกฎพื้นฐานของชีวิต การวิเคราะห์สังคมของมาร์กซ์อยู่บนพื้นฐานของการศึกษาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ โดยใช้ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสังคม

มาร์กซ์ เชื่อว่า จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเพราะแต่ละกลุ่มมีความสนใจทางเศรษฐกิจที่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก และจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและทางการเมือง โดยที่กลุ่มหนึ่งก็พยายามสนองประโยชน์ของตนซึ่งอีกกลุ่มหนึ่งจะเสียประโยชน์ ในทำนองเดียวกันสมาชิกของกลุ่มก็พยายามแสวงหาประโยชน์ของตนเองซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งภายในกลุ่ม และขัดแย้งกับกลุ่มอื่นที่มีความสนใจหรือมีประโยชน์ขัดกัน มาร์กซ์ ถือว่าความขัดแย้งเป็นสภาพการณ์ปกติของสังคม เป็นแกนกลางของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก จุดเน้นในแนวคิดของมาร์กซ์ อยู่ที่เศรษฐกิจ การต่อสู้ของชนชั้น ธรรมชาติของการแข่งขันและการแสวงหาประโยชน์

2. แนวคิดของเวเบอร์

เวเบอร์ ยอมรับว่าความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างบุคคล พบได้ทุกหนทุกแห่งในสังคม ความขัดแย้งเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ต้องการที่จะดำเนินการให้บรรลุความปรารถนาของตนปะทะกับการต่อต้านของอีกฝ่ายหนึ่งหรือหลาย ๆ กลุ่ม ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีทรัพยากรหรือรางวัลอย่างจำกัด ซึ่งการที่คนหนึ่งได้รับทำให้อีกคนหนึ่งไม่ได้รับ การที่คนหนึ่งสามารถบรรลุความปรารถนาของตนเองในสภาพที่มีทรัพยากรอย่างจำกัด ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจมากขึ้น ความขัดแย้งทั้งหลายไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การต่อสู้กัน เวเบอร์ถือว่าการแข่งขัน (competition) เป็นรูปแบบหนึ่งของความขัดแย้ง ในการแข่งขันนั้นจะมีกฎหรือกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ การชนะคือการได้รางวัลหรือประโยชน์ ไม่ใช่การทำลายล้างคู่ต่อสู้ ความขัดแย้ง ถ้าหากเกิดขึ้นในระยะเวลายาวนานจะทำให้เกิดการแบ่งอำนาจของบุคคลในสังคม สาละสำคัญของความขัดแย้งตามแนวคิดของเวเบอร์ พอสรุปได้ดังนี้

2.1 ความขัดแย้ง เกี่ยวกับผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคม ไม่มีสังคมใดจะพ้นไปจากการแตกแยกและการเปลี่ยนแปลง

2.2 ในสังคมใด ๆ ก็ตาม กลุ่มของบุคคลและแต่ละบุคคลย่อมมีอำนาจไม่เท่ากัน

2.3 ผู้มีอำนาจ จะใช้กฎและบังคับเพื่อสร้างระเบียบทางสังคม

2.4 โครงสร้าง ของสังคมและแนวปฏิบัติในสังคม ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจ

2.5 การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นภายในกลุ่มของผู้มีอำนาจมากกว่าในกลุ่มของผู้ไม่มีอำนาจ ผู้มีอำนาจจะพยายามรักษาสถานภาพเดิม (status quo) และต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ตนเองถูกลดอำนาจ

2.6 การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม เกิดขึ้นจากผลของการกระทำของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากผู้มีอำนาจเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง จะส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเร็ว

2.7 การใช้อำนาจ จะมีประสิทธิภาพ หรือไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 อย่าง ได้แก่ 1) ความสามารถที่จะควบคุมการออกกฎ ระเบียบ ซึ่งจะพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของตน 2) ความสามารถที่จะควบคุมการลงโทษ และใช้การควบคุมนี้พิทักษ์ผลประโยชน์ของตน และ 3) ความสามารถที่จะควบคุมเครื่องมือ ที่จะเผยแพร่อุดมการณ์ และการสื่อสารทั้งหลายด้วยการเผยแพร่กฎ ข้อบังคับทั้งหลายโดยให้เห็นว่าเป็นของดีและถูกต้อง สามารถเปลี่ยนแปลงความสนใจของประชาชนโดยอ้างอุดมการณ์ และทำให้เชื่อว่า ความสนใจของประชาชนสอดคล้องกับของผู้นำ กระตุ้นให้ประชาชนอาสาสมัครที่จะเชื่อฟัง กฎ หรือระเบียบ ต่าง ๆ

3. แนวคิดของซิมเมิล

ซิมเมิล นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง (sociation) ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเพราะสมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีความรู้สึกเข้าข้างตนเองมากกว่าเข้าข้างฝ่ายอื่น ความรู้สึกอาจเป็นความมั่งร่ำรวย โกรธเกลียด หรืออิจฉา ซึ่งโดยมากเกิดขึ้นเพราะพฤติกรรม หรือคุณลักษณะทางสังคมของแต่ละฝ่ายมีความสำคัญเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ไม่มีองค์การใดหรือบุคคลใดจะหนีพ้นจากความขัดแย้งไปได้ ความขัดแย้งมักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม แนวคิดที่สำคัญบางประการของซิมเมิลเกี่ยวกับความขัดแย้งมีดังนี้

3.1 ความขัดแย้งทำให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่ม ความขัดแย้งกับกลุ่มภายนอกจะบังคับให้กลุ่มมีการประสานงานที่ดีและมีผู้นำเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังอาจช่วยให้กลุ่มสร้างขอบเขตของกลุ่มขึ้นมาโดยกระบวนการดังนี้ 1) สร้างขอบเขตของกลุ่มตนขึ้นมา ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าใครเป็นสมาชิกของกลุ่มเรา หรือใครเป็นพวกเราบ้าง 2) ลดความเบี่ยงเบน หรือความบาดหมางภายในกลุ่มเพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการต่อกร หรือจัดการกับฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มตน 3) จัดระบบและประสานทรัพยากรต่าง ๆ ทางสังคมเสียใหม่ และ 4) ช่วยสร้างเสริม หรืออาจพัฒนาความสัมพันธ์ชนิดใหม่กับฝ่ายตรงข้าม

3.2 ความกลมเกลียวภายในกลุ่มเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง ความกลมเกลียวทำให้เกิดความขัดแย้งเช่นเดียวกับเป็นผลที่เกิดจากความขัดแย้ง หากทั้งสองฝ่ายที่มีความกลมเกลียวกันมาก เช่น คู่สมรส หุ้นส่วน มักจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความขัดแย้ง ความจริงนั้นความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดเรื่องจริงในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดใด ๆ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีอิทธิพลต่อกันในชีวิต ถ้า

หากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ใกล้ชิดกัน ความขัดแย้งอาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น พฤติกรรมที่ไม่สุภาพของคนขายของ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ไม่ใกล้ชิดกับเรา พฤติกรรมของเขามีผลเพียงเล็กน้อยต่อเรา ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันจะทำให้เราเกิดอารมณ์รุนแรงและตอบโต้กลับไป ความรักของสองคนเบ่งบานเพราะมีความรู้สึกผูกพันต่อกัน ในทางตรงกันข้ามความเกลียดชังอย่างแสนสาหัสก็เกิดจากการเลิกรากันหรือรักกันอีกไม่ได้ บุคคลที่หนีออกมาจากกลุ่มด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม มักจะเป็นคนที่เคยมีความสัมพันธ์ที่ดียิ่งในกลุ่มเดิม บุคคลที่มีความคับข้องใจมากที่สุดในกลุ่ม คือบุคคลที่เคยมีแรงจูงใจอย่างมากที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่ม สิ่งเหล่านี้อาจเห็นได้จากตัวอย่างของพรรคการเมืองหรือการจัดตั้งในมหาวิทยาลัย หรือองค์การทางการศึกษาต่าง ๆ

3.3 ความกลมเกลียวระหว่างกลุ่มเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือกลมเกลียวระหว่างกลุ่ม ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งเช่นเดียวกันกับความกลมเกลียวภายในกลุ่ม กลุ่มสองกลุ่มที่มีความกลมเกลียวกันอย่างดีโดยมีความผูกพันกันแบบใดแบบหนึ่ง เช่น มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ใช้ภาษาพูดเดียวกัน อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มาจากท้องถิ่นเดียวกัน หรือมีความคล้ายกันทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ หรือแนวคิดทางการเมือง อาจเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ซิมเมล ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งนี้เกิดจากความกลมเกลียวกันระหว่างสองกลุ่มซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น อิหร่านกับอิรักซึ่งเป็นมุสลิมด้วยกัน จีนกับเวียดนามซึ่งเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกัน เป็นต้น

3.4 ความขัดแย้งและโครงสร้างของกลุ่ม ซิมเมล ได้อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับโครงสร้างของกลุ่มโดยเสนอเป็นประพจน์ (proposition) และเป็นบทแทรกไว้ดังนี้

ประพจน์ที่ 1 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มโดยมากเกิดจากการพัฒนาองค์การและความซับซ้อนขององค์การ

บทแทรก ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มยังมีมากขึ้นเท่าใด แต่ละกลุ่มก็จะบริหารแบบรวมศูนย์ หรือรวมอำนาจมากขึ้นเท่านั้น และเพื่อที่จะให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการแข่งขันกับกลุ่มอื่น ในแต่ละกลุ่มไม่เพียงแต่จะมอบบทบาทที่เชี่ยวชาญเฉพาะอย่างให้สมาชิกทั้งหลายปฏิบัติ ยังจำเป็นต้องประสานความเชี่ยวชาญต่าง ๆ โดยการรวมอำนาจในการบริหารองค์การอีกด้วย

บทแทรก การบริหารแบบรวมอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง จะบังคับให้ฝ่ายตรงข้ามบริหารงานแบบรวมอำนาจด้วย

ประพจน์ที่ 2 แต่ละฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน มีแนวโน้มที่จะผูกติดยึดแน่นและขาดความอดทนสมาชิกของกลุ่มจะทนไม่ได้ถ้ามีสมาชิกของกลุ่มประพฤติปฏิบัติแตกต่างไปจากความคาดหวังของกลุ่มเพราะถือว่าเป็นการทำลายความกลมเกลียวของกลุ่ม ในกรณีที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มรุนแรงขึ้นสมาชิกจะแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกไปจากแนวปฏิบัติของกลุ่มย่อยไม่ได้

ความขัดแย้งนำไปสู่การบริหารแบบรวมอำนาจ บุคคลที่มีคุณลักษณะหรือทัศนคติแตกต่างไปจากเพื่อนมักจะถูกกำจัด และคนอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มจะปฏิบัติตามมาตรฐานกลางของกลุ่ม ความขัดแย้งนำไปสู่ความคล้ายกันหรือความมีเอกพันธ์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้กลุ่มมีความกลมเกลียวหรือมีเอกภาพ

4. แนวคิดของมอสคา

มอสคา เป็นนักสังคมวิทยาชาวอิตาลี ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้งในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เป็นของปกติที่เกิดโดยธรรมชาติและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการดำรงชีวิตในสังคม แม้ว่าจะสามารถขจัดความขัดแย้งลงได้บ้าง แต่มอสคาก็เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้น เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการสร้างความก้าวหน้า ความเป็นระเบียบของสังคม และเสรีภาพทางการเมือง จึงเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งของมอสคา แตกต่างไปจากความคิดเห็นของมาร์กซ์ โดยที่ มอสคามิทัศนะว่าการดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่อาจพบในสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการดิ้นรนเพื่อการยังชีพในเบื้องต้น แต่เมื่อการดิ้นรนในระดับนั้นบรรลุผลแล้วคนก็จะหันไปสู่อำนาจความขัดแย้ง เพื่อที่จะเด่นกว่าคนอื่นมากกว่าเพื่อการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นมนุษย์จึงดิ้นรนเพื่ออำนาจ บุคคลทั้งหลายจึงแสวงหาทางที่จะเป็นสมาชิกหรือเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นปกครอง เพราะชนชั้นปกครองเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้ตัดสินใจ และควบคุมโชคชะตาของสังคม มอสคาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของมาร์กซ์ ที่ว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดสาเหตุแห่งความขัดแย้งแต่เพียงอย่างเดียว มอสคาเชื่อว่าความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดในสังคม คือความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจ ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม ก็เพื่อต้องการเป็นสมาชิกของชนชั้นปกครอง ซึ่งชนชั้นปกครองก็คือกลุ่มของคนที่มีอำนาจ

5. แนวคิดของโคเซอร์

โคเซอร์ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้ขยายแนวคิดของซิมเมลให้กว้างขวางออกไป โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความกลมเกลียวหรือความแตกแยกก็ได้ เขาได้พัฒนาประพจน์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในการบูรณาการทางสังคม (social integration) ขึ้นจำนวน 16 ประพจน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งนำไปสู่ความกลมเกลียวและบูรณาการในหลาย ๆ ทาง สาระสำคัญของประพจน์เหล่านี้มีดังต่อไปนี้

5.1 ประพจน์เดิม

5.1.1 ความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นนำไปสู่ผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) การสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มให้แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ และ 2) การทำให้ขอบเขตของกลุ่มตนเข้มแข็งและเด่นชัดขึ้น

5.1.2 ความขัดแย้งในบางครั้งจะช่วยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม โดยการยอมให้ได้ระบอบความเป็นปรปักษ์กันหรือความเกลียดชังกันออกเสียบ้าง

5.1.3 ความขัดแย้งที่เป็นจริงมุ่งที่การบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะบางอย่างขณะที่ความขัดแย้งที่ไม่เป็นจริงมุ่งที่การลดความตึงเครียด

5.1.4 ความขัดแย้งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมนรูปแบบหนึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเท่านั้น

5.1.5 ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดจะมีความขัดแย้งเช่นเดียวกับการมีสันติภาพ

5.1.6 ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสองฝ่ายยังมีมากขึ้นเท่าใด ความรู้สึกและพฤติกรรมระหว่างสองฝ่ายยิ่งรุนแรงและกระฉับกระเฉงมากขึ้นเท่านั้น

5.1.7 ความขัดแย้งบางครั้งนำไปสู่การนำเอาเหตุแห่งความขัดแย้งออกไปและรับรองยืนยันความกลมเกลียว หรือเอกภาพของทั้งสองฝ่ายขึ้นใหม่

5.1.8 ความสัมพันธ์ที่ไม่เข้มแข็ง หรือมีไม่มากบ่อยครั้งอาจนำไปสู่การถอยออกจากความขัดแย้งในขณะที่ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งหรือมีมากบ่อยครั้งจะแสดงว่ามีความขัดแย้ง

5.1.9 ความขัดแย้งกับกลุ่มภายนอกอาจนำไปสู่ความกลมเกลียวภายในกลุ่มที่แน่นแฟ้น การรวมอำนาจและการเคลื่อนย้ายทรัพยากร

5.1.10 ความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นยิ่งมีมากเท่าใด ทำให้ความอดทนต่อพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนภายในกลุ่มยิ่งลดลงเท่านั้น

5.1.11 ความต้องการที่จะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่ม บ่อยครั้งจะนำกลุ่มไปสู่การแสวงหาหรือการขยายความขัดแย้งกับกลุ่มอื่น

5.1.12 การที่บุคคลยิ่งยัดถ้อ หรือแสดงซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความเป็นศัตรูกันต่อกลุ่มอื่นยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น และ โอกาสที่พฤติกรรมมุ่งร้ายต่อกลุ่มอื่นก็จะมากขึ้นเท่านั้น

5.1.13 ความขัดแย้งอาจนำไปสู่สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น 1) ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อาจนำไปสู่การขยายปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ 2) ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายอาจนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐาน (norm) ใหม่ๆของกลุ่มและเป็นการยืนยันบรรทัดฐานเดิมอีกครั้ง และ 3) ความขัดแย้งกับกลุ่มภายนอกยิ่งมีมากขึ้นเท่าใด การมีส่วนร่วมทางสังคมของสมาชิกในกลุ่มยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

5.1.14 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบางครั้งจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรวมตัวกัน

5.1.15 ความขัดแย้งเป็นวิธีการทดสอบอำนาจ (test of power) ของทั้งสองฝ่าย บางครั้งแต่ละฝ่ายจะยอมปรองดองกันภายหลังที่มีการทดสอบอำนาจโดยการขัดแย้งแล้ว

5.1.16 ความขัดแย้งนำไปสู่กระบวนการรวมตัวกัน และแสวงหาพันธมิตร

โคเซอร์ เป็นผู้ขยายความคิดของซิมเมล ให้กว้างขวางออกไป ในขณะที่เดียวกัน ก็มีผู้พยายามขยายความคิดของโคเซอร์ ให้กว้างขวางออกไปอีก เช่น เทอเนอร์ (Jonathan Turner) ได้เสนอแนวคิดโดยให้ความขัดแย้งเป็นตัวแปรตาม ในตอนที่ว่าด้วยสาเหตุของความขัดแย้งและระยะเวลาของความขัดแย้ง แต่ในตอนที่ว่าด้วยประโยชน์ของความขัดแย้งนั้น เทอเนอร์ ใช้ความขัดแย้งเป็นทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

นอกจากนี้ ดยุก (James T. Duke, 1976: 238) ได้รวบรวมเรียบเรียงประพจน์ของโคเซอร์ ใหม่โดยพัฒนาให้ก้าวหน้ากว่าของเทอเนอร์ ด้วยการกำหนดให้ระดับของความขัดแย้งเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ และผลของความขัดแย้งเป็นตัวแปรตามประพจน์ของดยุก นี้พยายามชี้ให้เห็นทิศทางของความขัดแย้งซึ่งสามารถใช้เป็นสมมุติฐานเพื่อการทดสอบเชิงประจักษ์ได้ ประพจน์ของเทอเนอร์ ที่ดยุก เรียบเรียงใหม่มีดังนี้

5.2 ประพจน์ใหม่

5.2.1 ความขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่งยิ่งมีมากขึ้นเท่าใด ขอบเขตของกลุ่มก็ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น

5.2.2 สมาชิกของกลุ่มก็ยิ่งแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มมากขึ้นเท่านั้น

5.2.3 สมาชิกของกลุ่มก็ยิ่งแสดงความเป็นปรปักษ์ต่อสมาชิกของกลุ่มหนึ่ง

5.2.4 โอกาสที่จะเอาเหตุแห่งความขัดแย้งออกยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

- 5.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.6 ความกลมเกลียวภายในกลุ่มก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.7 การรวมอำนาจของกลุ่มก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.8 การระดมพลัง และทรัพยากรของกลุ่มก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.9 ความไม่อดทนต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนภายในกลุ่มก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.10 ปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายนั้นยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.11 การสร้างบรรทัดฐานใหม่ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.12 การสนับสนุนยืนยันบรรทัดฐานเดิมยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.13 การมีส่วนร่วมทางสังคมของสมาชิกภายในกลุ่มก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.14 ความปรารถนาที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งรวมกันยังมีมากขึ้นเท่านั้น
- 5.2.15 การแสวงหาพันธมิตร และการรวมตัวกันยังมีมากขึ้นเท่านั้น

เห็นได้ว่าประพจน์ของคุณคุด นี้อาจใช้เป็นสมมติฐานในการทดสอบเชิงประจักษ์ได้ คุณคุด ใช้ระดับของความขัดแย้งเป็นตัวแปรต้นหรือเป็นตัวแปรอิสระและใช้กับพฤติกรรมของกลุ่ม มีประพจน์บางข้อที่ใช้กับการกระทำของบุคคลได้ ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าประพจน์ที่ 4,5 และ14 อาจไม่ถูกต้องนักเนื่องจากขาดเงื่อนไขที่จำเป็นบางประการ

นอกเหนือไปจากประพจน์ที่กล่าวมาแล้ว คุณคุดยังได้เสนอประพจน์เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและปฏิกริยาของสมาชิกแต่ละบุคคลของกลุ่มเหล่านี้ ประพจน์ของคุณคุดขยายจากแนวคิดเดิมของโคเซอร์ แต่ต่างจากประพจน์ข้อที่ 1 – 15 โดยไม่ถือว่าระดับของความขัดแย้งเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ ประพจน์ที่เพิ่มเติมของคุณคุด มีดังนี้

5.2.16 ความขัดแย้งที่เป็นจริงยังมีมากเท่าใด โอกาสที่จะปรองดองกันยังมีมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงข้าม ความขัดแย้งที่ไม่เป็นจริง ยังมีมากเท่าใด โอกาสที่จะปรองดองกันยังมีน้อยเท่านั้น

5.2.17 ความสัมพันธ์พิเศษหรือความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเฉพาะระหว่างสองฝ่าย ยังมีมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายย่อมจะมีมากขึ้นเท่านั้น

5.2.18 หากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสองฝ่ายยังมีมากขึ้นเท่าใด อารมณ์และพฤติกรรมระหว่างสองฝ่ายยิ่งรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น

5.2.19 ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสองฝ่ายยังมีมากขึ้นเท่าใด อารมณ์และพฤติกรรมระหว่างสองฝ่ายยิ่งรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น

5.2.20 ความต้องการความกลมเกลียวภายในกลุ่มยังมีมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่จะแสวงหาความรู้ขัดแย้งกับกลุ่มอื่นยังมีมากขึ้นเท่านั้น

5.2.21 คนยิ่งแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มมากยิ่งขึ้นเท่าใด ยิ่งแสดงความเป็นศัตรู หรือแสดงอาการตรงกันข้ามกับกลุ่มตรงข้ามยิ่งขึ้นเท่านั้น

5.2.22 คนยิ่งแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มมากยิ่งขึ้นเท่าใด โอกาสที่จะแสดง พฤติกรรมประสกร์ร้ายและรุนแรงต่อกลุ่มตรงข้ามยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

5.2.23 การทดสอบอำนาจโดยการขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายยังมีมากขึ้นเท่าใด ความปรองดองต่อกันของแต่ละฝ่ายยังมีมากขึ้นเท่านั้น

การพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง โดยการหาข้อสรุปและเสนอเป็น ประพจน์ซึ่งจะนำไปสู่การทดสอบได้นั้น ย่อมนับได้ว่าเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างหนึ่ง

6. แนวคิดของแคปโลว์

แคปโลว์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่พยายามขยายแนวคิดของซิมเมลให้กว้างออกไปอีก แคป โลว์เชื่อว่า ความขัดแย้งเป็นกระบวนการเบื้องต้นทางสังคม และไม่มีวิธีการใดที่จะเห็นได้ง่าย ๆ ใน การยกเอาความขัดแย้งทุกอย่างออกไปจากองค์การ ในกระบวนการขัดแย้งนั้น แคปโลว์เชื่อว่า มี ความเป็นไปได้สูงที่ฝ่ายอ่อนแอกว่าจะรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับฝ่ายที่เข้มแข็งกว่า แคปโลว์ ได้เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับการรวมตัวกันของไตรภาคีว่ามีความเป็นไปได้ 8 รูปแบบ ดังภาพที่ 2 จากรูปที่ 7 จะเห็นว่าแบบที่ 1 แต่ละฝ่ายเท่ากัน แบบที่ 2 – 4 สองฝ่ายเท่ากัน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเข้มแข็ง กว่าหรืออ่อนแอกว่าสองฝ่ายนี้ แบบที่ 5 – 8 แต่ละฝ่ายไม่เท่ากัน ในบางแบบสองฝ่ายที่อ่อนแอกว่า เมื่อรวมตัวกันแล้วจะเข้มแข็งกว่าฝ่ายที่สาม ในบางแบบฝ่ายที่เข้มแข็งที่สุดฝ่ายเดียวก็มีอำนาจ มากกว่าอีกสองฝ่ายรวมกัน

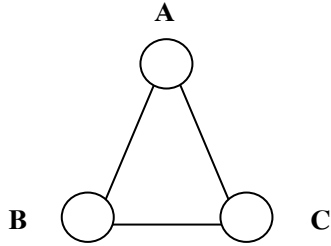
การรวมตัวกันเป็นความปรารถนาของฝ่ายที่อ่อนแอกว่าโดยหวังว่าพันธมิตรที่ เกิดขึ้นใหม่จะเอาชนะฝ่ายที่เข้มแข็งแต่เดิมได้ การรวมตัวกันจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงสมดุลของ อำนาจ ฝ่ายที่อ่อนแอกว่าอาจเปลี่ยนเป็นฝ่ายที่เข้มแข็ง ฝ่ายที่เข้มแข็งก็อาจเปลี่ยนเป็นฝ่ายที่อ่อนแอได้ การรวมตัวของฝ่ายที่เข้มแข็งกว่าเพื่อชนะฝ่ายที่อ่อนแอกว่ามักไม่เคยเกิดในโลกแห่งความเป็นจริง

แรงจูงใจในการรวมตัวกันของไตรภาคีก็เพื่อผลประโยชน์จากการรวมตัวกันหรือ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ลองพิจารณาแบบที่ 5 ของไตรภาคี จะเห็นว่า A มากกว่า B มากกว่า C และ B กับ C เมื่อรวมตัวกันแล้วจะมากกว่า A C ไม่มีแรงจูงใจที่รวมตัวกับ A เพราะจะ กลายเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่า และ A ก็จะเป็นฝ่ายที่เหนือกว่า C ก็ด้อยกว่า B ในการรวมตัวกัน แต่ ความรู้สึกด้อยนี้จะน้อยกว่าการรวมตัวกับ A ดังนั้น ในการรวมตัวของไตรภาคีในแบบที่ 5 นี้ B จะรวมตัวกับ C เพราะมีโอกาสที่จะชนะบ้างแม้จะมีค่อนข้างน้อยก็ตาม แคปโลว์ เตือนให้ระวัง

ความแตกต่างของพฤติกรรมผู้หญิงกับผู้ชายในการรวมตัวกัน ผู้ชายมีแนวโน้มที่อยากจะเอาชนะ แต่ผู้หญิงนั้นมีแนวโน้มที่อยากให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

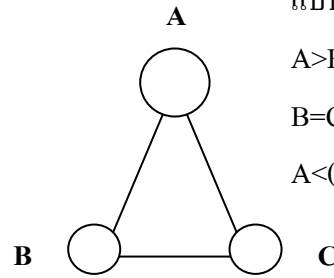
แบบที่ 1

$A=B=C$



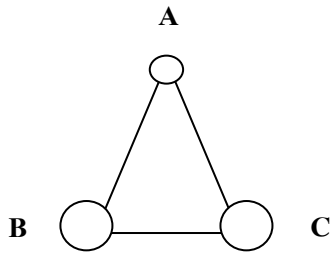
แบบที่ 2

$A > B$
 $B = C$
 $A < (B+C)$



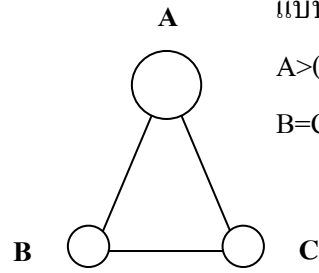
แบบที่ 3

$A < B$
 $B = C$



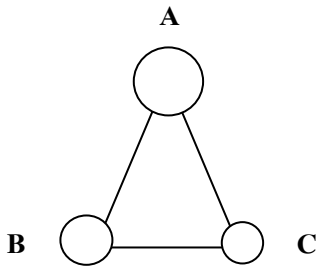
แบบที่ 4

$A > (B+C)$
 $B = C$



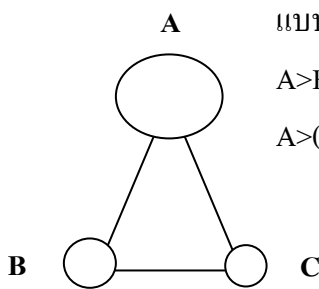
แบบที่ 5

$A > B > C$
 $A < (B+C)$



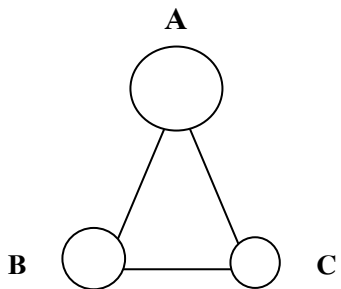
แบบที่ 6

$A > B > C$
 $A > (B+C)$



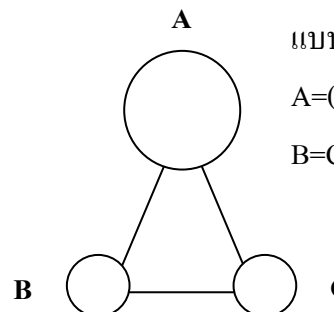
แบบที่ 7

$A > B > C$
 $A = (B+C)$



แบบที่ 8

$A = (B+C)$
 $B = C$



ภาพที่ 2 ไตรภาคีแห่งความขัดแย้ง 8 รูปแบบ
ที่มา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540: 37)

ในบางกรณีของการรวมตัวกันนั้น ถ้าสองฝ่ายที่ไม่เท่ากันรวมตัวกันเพื่อเอาชนะฝ่ายที่มาเป็นที่คาดหวังว่ารางวัลที่จะได้รับจากการรวมตัวกันควรจะเป็นสัดส่วนกับทรัพยากรที่ลงทุนไป ถ้าหากฝ่ายหนึ่งลงทุนมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ก็มีความคาดหวังว่าเขาควรจะได้รับส่วนแบ่งของชัยชนะมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ตามทฤษฎีนั้นต่างฝ่ายต่างก็มีส่วนร่วมกันเพื่อที่จะได้ชัยชนะ ดังนั้น จึงรู้สึกว่าได้ลงทุนเท่า ๆ กัน

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางจิตวิทยา

แนวคิดทางจิตวิทยาได้อธิบายความหมายของความขัดแย้งว่า หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลถูกระงับให้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสองอย่างหรือมากกว่าสองอย่าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่ยอมรับในคู่สมรสเดียวกันหรือระบบส่วเดียวเมียเดียว ผู้ชายไม่สามารถจะแต่งงานกับผู้หญิง 2 คนในเวลาเดียวกัน ไม่ว่าผู้หญิงนั้นจะสวยอย่างไรก็ตาม นักธุรกิจอาจมีปัญหาในการตัดสินใจว่าจะเลือกจ้างพี่น้องที่ขึ้นชื่อหรือจะจ้างคนอื่นที่ฉลาดและขยัน ทหารในแนวรบอาจมีปัญหาว่จะทำอย่างไรดีระหว่างความปรารถนาที่จะวิ่งหนีกับความกลัวที่จะเสียหน้า การตอบสนองในกรณีที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือไม่เป็นไปด้วยกัน

1. ความขัดแย้งภายใน 4 ระดับ

เมื่อความต้องการสองอย่างไปด้วยกันไม่ได้จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ใน 4 ระดับ ได้แก่

1.1 ระดับที่พฤติกรรมปรากฏชัด เช่น คนถูกกระตุ่นหรือถูกขู่ให้รับหรือให้หนีจากของต้องห้ามบางอย่าง เช่น สินบน

1.2 ระดับคำพูด เช่น คนต้องการที่จะพูดความจริงแต่กลัวที่จะทำให้อื่นขุ่นเคือง

1.3 ระดับสัญลักษณ์ เช่น คน ๆ เดียวอาจมีความคิดหลาย ๆ อย่างต่อสิ่งเดียวกัน แต่ความคิดเหล่านั้นไม่สอดคล้องกัน

1.4 ระดับอารมณ์ เช่น การตอบสนองภายในร่างกายเกี่ยวกับความกลัวกับการย่อยอาหารเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้ ซึ่งเป็นความขัดแย้งทางอารมณ์

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางจิตวิทยาเกิดขึ้นเพราะการตอบสนองเพื่อต้องการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้กับการตอบสนองเพื่อต้องการจะบรรลุวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง ไม่ว่าการตอบสนองนั้นจะปรากฏเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏชัดด้วยคำพูดด้วยสัญลักษณ์ หรือโดยอารมณ์ คนในสังคมนั้นนอกจากจะถูกกดดันต่าง ๆ จากกลุ่มที่เขาเป็น

สมาชิกอยู่แล้ว เขายังต้องแสดงบทบาทต่าง ๆ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งของบุคคล

ในทางจิตวิทยาถือว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์โดยเชื่อว่าไม่มีความผิดปกติทางจิตชนิดใดเกิดขึ้น โดยปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรงทางอารมณ์เป็นผลมาจากความขัดแย้งของความคิดต่าง ๆ ที่ไปด้วยกันไม่ได้ นอกจากนั้นความขัดแย้งทางจิตวิทยาส่งผลต่ออาการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การสมรส การศึกษา ความล้มเหลวในอาชีพ อาชญากรรม ยาเสพติด และ โสเภณี เป็นต้น

นักจิตวิทยาสนใจการพัฒนาของบุคคลและความสนใจของบุคคลเนื่องจากมนุษย์มีความสนใจไม่เหมือนกัน ดังนั้น ความขัดแย้งทางสังคม จึงเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างความสนใจของบุคคล

2. บุคลิกภาพแห่งความขัดแย้ง

เลวิน (Kurt Lewin) (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540: 39) นักจิตวิทยาชาวเยอรมันซึ่งต่อมาได้ย้ายไปอยู่สหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพของคนอย่างกว้างขวาง และได้จำแนกความขัดแย้งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

2.1 เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายสองอย่างที่ตนเองชอบ เช่น เด็กต้องเลือกขนมอย่างใดอย่างหนึ่งจากขนมสองอย่างที่ตนเองชอบ ความขัดแย้งแบบนี้ต่อมาเรียกว่า แบบเข้าใกล้-เข้าใกล้ (approach-approach conflict)

2.2 เมื่อบุคคลพบกับเป้าหมายสองอย่าง ซึ่งเป้าหมายทั้งสองนี้เป็นทั้งที่ตนเองชอบและไม่ชอบ เช่น เด็กต้องทำงานที่ตนเองไม่ชอบเพื่อที่จะได้รับรางวัล ในสถานการณ์ที่โอนไปเอียงมาเช่นนี้ เด็กอาจจะทำงานให้น้อยลง ไม่เอารางวัลหรือหาทางเลี่ยงอย่างอื่น ความขัดแย้งแบบนี้ต่อมาเรียกแบบเข้าใกล้-หลีกเลี่ยง (approach-avoidance conflict)

2.3 เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายสองอย่างที่ตนเองไม่ชอบทั้งคู่ เช่น เด็กต้องทำงานที่ตนเองไม่ชอบโดยถูกขู่ที่ว่าถ้าไม่ทำถูกทำโทษ ความขัดแย้งแบบนี้ต่อมาเรียกว่าแบบหลีกเลี่ยง-หลีกเลี่ยง (avoidance-avoidance conflict)

2.4 ต่อมาได้เพิ่มความขัดแย้งชนิดที่สี่เข้ามาโดยเรียกว่า แบบเข้าใกล้-หลีกเลี่ยงทวิคูณ (double approach-avoidance conflict) ความขัดแย้งแบบนี้จะพบในสถานการณ์ที่มีเป้าหมาย 2 อย่าง ซึ่งเป็นทั้งที่ตนชอบและไม่ชอบ ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งจะต้องตัดสินใจว่า จะแต่งงานกับผู้หญิงคนใดจากผู้หญิงสองคนที่ตนเองชอบ ซึ่งอาจทำได้ไม่ยากนักเพราะเป็นความขัดแย้งแบบเข้า

ใกล้-เข้าใกล้ แต่เหตุการณ์มิได้เป็นเช่นนั้น ชายคนนี้ไม่สามารถตัดสินใจได้เพราะเขามีความรู้สึกทั้งรักทั้งกลัวผู้หญิงสองคนนี้ ดังนั้น เขาจึงอยู่ในความขัดแย้งแบบเข้าใกล้-หลีกเลี่ยง ทวีคูณ

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตามทัศนะทางการเมือง อาจมองเห็นเป็นกระบวนการสองอย่างที่คาบเกี่ยวกัน กระบวนการทั้งสองอย่างคือ ความขัดแย้งและความกลมเกลียว เช่น ความร่วมมือกัน การสนับสนุนส่งเสริมกัน หรือการเห็นสอดคล้องกัน เป็นต้น กระบวนการทั้งสองนี้จะปรากฏอยู่นานเท่าที่คนยังติดต่อพบปะกัน เมื่อคนตั้งแต่สองคน หรือมากกว่าสองคน หรือกลุ่มคน ต้องมาติดต่อพบปะกัน แต่ละฝ่ายอาจสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยความขัดแย้งหรือด้วยความกลมเกลียว ถ้าหากความสัมพันธ์เบื้องต้นเป็นความขัดแย้ง ก็อาจมีความกลมเกลียวในระยะเวลาที่สั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น การตกลงถึงกติกาที่จะใช้สู้กัน หรือการตกลงกันว่าตกลงกันไม่ได้ ถ้าหากความสัมพันธ์เบื้องต้นเป็นความกลมเกลียว ก็อาจมีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างน้อยก็เป็นการแข่งขันเพื่อจะคบหรือติดต่อกับคนที่ตนเองอยากจะคบด้วย

ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคล ระหว่างบุคคลกับองค์การหรือกลุ่มระหว่างองค์การต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ ระหว่างองค์การกับสมาชิกขององค์การนั่นเอง หรือระหว่างสมาชิกกับสมาชิกในองค์การเดียวกัน ความขัดแย้งปรากฏให้เห็นเมื่อคนสองคนหรือกลุ่ม ต้องการที่จะเป็นเจ้าของสิ่งเดียวกัน ต้องการที่จะครอบครองสถานที่เดียวกัน ต้องการที่จะดำรงตำแหน่งเดียวกันแสดงบทบาทที่ไปด้วยกันไม่ได้ ยื่นหยัดในจุดประสงค์ที่ไม่ไปด้วยกัน หรือใช้วิธีการที่ไปด้วยกันไม่ได้ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

ความขัดแย้งแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ ความขัดแย้งภายใน (inner conflict) และความขัดแย้งภายนอก (outer conflict) ความขัดแย้งภายในเป็นความยากลำบากของคนที่จะตัดสินใจเลือกสิ่งของที่มีคุณค่าที่ไปด้วยกันไม่ได้ หรือเป็นความขัดแย้งขององค์ประกอบภายในตัวบุคคลเอง เช่น ใจบอกว่าอยากได้แต่สามัญสำนึกบอกว่าไม่ควรกระทำ เป็นต้น ส่วนความขัดแย้งภายนอกนั้น เกี่ยวข้องกับการไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างบุคคลกับคนอื่นหรือกับกลุ่มอื่น

ในกระบวนการขัดแย้งนั้นกระบวนการโต้ตอบ (reaction process) นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เช่น ก.รับรู้ ซึ่งอาจผิดหรือถูกก็ได้ว่ากำลังจะถูกคุกคาม ข่มขู่ หรือจะถูกทำอันตรายโดยฝ่าย ข. ดังนั้นจึงดำเนินการเพื่อป้องกันตนเอง การกระทำฝ่าย ก. ทำให้ฝ่าย ข. รับรู้ว่าฝ่ายตนจะถูกคุกคามหรือถูกทำร้าย ดังนั้น ฝ่าย ข. ก็จำเป็นต้องกระทำอะไรเพื่อเป็นการป้องกันตนเอง การกระทำของฝ่าย ข. ทำให้ฝ่าย ก. คุกคามหรือทำร้าย ดังนั้น จึงต้องทำอะไรเพื่อป้องกันตนเองให้มากขึ้นไปอีก การกระทำของทั้งสองฝ่ายทำให้ความขัดแย้งความรุนแรงเข้มข้นขึ้น เมื่อต่างฝ่ายต่างก็เห็นว่าอีก

ฝ่ายหนึ่งคุกคามแต่ละฝ่ายก็ไม่มีทางเลือกนอกจากจะสู้จนกระทั่งอีกฝ่ายหนึ่งยอมจำนน แท้ที่จริงแล้วการรับรู้ว่าตนเองถูกคุกคามหรือถูกทำร้ายนั้นมักจะเกิดจากความคิดว่าความรู้สึกว่าจะเกิด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความวิตกกังวล ความมีอคติ รังเกียจ ความกลัว มากกว่าจะเกิดการคุกคามหรือถูกทำร้ายจริง ๆ

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระหว่างกลุ่มนั้น เราไม่ได้พิจารณาว่าความสัมพันธ์นี้จะมีผลความขัดแย้งหรือไม่ แต่เรามักจะสรุปว่ามีความขัดแย้งกัน ปัญหาอยู่ที่ว่าแต่ละฝ่ายจะจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร ใช้ความรุนแรงโดยมุ่งทำลายกัน หรือใช้กฎเกณฑ์ที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกัน การมองความขัดแย้งในองค์การทั่ว ๆ ไป รวมทั้งองค์การทางการเมือง มักพิจารณาอย่างนี้

ถ้าหากสองประเทศอ้างสิทธิครอบครองเกาะ ๆ หนึ่ง ความขัดแย้งก็เกิดขึ้น ในการแก้ปัญหานี้อาจทำได้โดยการที่ประเทศหนึ่งยกเลิกการอ้างสิทธิครอบครอง หรือตกลงแบ่งเกาะออกเป็นสองส่วนหรือตกลงที่จะทำสงครามกัน การอ้างสิทธิครอบครองจะคงมีต่อไป แต่จะไม่มีผลความขัดแย้งเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา เพราะได้ตกลงที่จะรบกันแล้ว หากสองประเทศไม่ประสงค์จะรบกันต่อไป ก็อาจตกลงทำสัญญาสงบศึก ถ้าทั้งสองประเทศมีกำลังเหลือพอ ๆ กัน ความรุนแรงและการคุกคามก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าในการสงบศึกนั้นทั้งสองประเทศมีกำลังรบเหลือไม่เท่ากัน ฝ่ายที่มีกำลังมากก็จะข่มขู่ฝ่ายที่มีกำลังน้อยกว่าให้ตกลงยินยอม

การเมืองมุ่งจะก่อให้เกิดความกลมเกลียวในสังคม มาตรการหรือเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดความกลมเกลียวนั้นอาจด้วยการบังคับหรือการอาสาสมัคร อาจด้วยความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ได้ ในสถานการณ์ขัดแย้งนั้นถ้าฝ่ายหนึ่งใช้กำลังและอีกฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ การยอมแพ้ก็เป็น การตกลงให้เกิดความกลมเกลียวแต่โดยการบีบบังคับ แต่บางครั้งผู้ที่ถูกบังคับอาจรวมตัวกัน เช่น รัฐที่แยกกันอยู่สิบสามรัฐได้รวมตัวกันเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาจากการถูกบีบบังคับของอังกฤษ จึงทำให้มีศัตรูและเป้าหมายรวมกันผลที่ตามมาคือมีรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความกลมเกลียว

ถ้าฝ่าย ก. และ ข. มีความเข้มแข็งพอ ๆ กัน และมีความไม่พอใจในความสัมพันธ์เท่า ๆ กันแต่ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าถ้าเลิกมีความสัมพันธ์ต่อกันแล้วจะเกิดผลเสียใหญ่หลวง ในลักษณะเช่นนี้ ความสัมพันธ์ก็อาจมีต่อไปอีกแต่จะมีประสิทธิภาพที่ต่ำ ในอีกสถานการณ์หนึ่ง ถ้า ก. มีอำนาจและมีความพอใจในความสัมพันธ์กับ ข. แต่ ข. ไม่พอใจและอ่อนแอ ความสัมพันธ์แบบนี้จะอยู่ต่อไปได้นานโดย ก. จะอยู่ในฐานะที่เหนือกว่า และบีบบังคับให้ ข. ตกลงหรือปฏิบัติตาม ความสัมพันธ์เช่นนี้จะมีความขัดแย้งมากมาย มีความตึงเครียดและมีเหตุที่จะส่งผลต่อความขัดแย้ง ฝ่าย ข. จะสะสมความไม่พอใจให้มากยิ่งขึ้น และจะระเบิดออกเมื่อถึงจุดหนึ่ง แม้ว่าฝ่าย ข. จะมีกำลังไม่

เท่ากับฝ่าย ก. ก็ตาม การระเบิดออกของฝ่าย ข. เป็นการแสดงความสัมพันธ์สิ้นสุดลง แม้จะมีอัตรา การเสี่ยงสูงก็ตาม ในทางตรงกันข้ามถ้าหากความสามารถหรือกำลังของฝ่าย ข. ยังต่ำอยู่ความไม่ พอใจก็อาจค่อย ๆ ลดลงตามเวลาที่ผ่านไปเวลาเป็นเครื่องช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งให้ง่ายขึ้น

รัฐทุกรัฐหรือทุกประเทศต่างก็ใช้กำลังในระดับหนึ่งเพื่อจะรักษากฎหมายและความ สงบสุขของบ้านเมือง ความแตกต่างระหว่างประเทศที่ใช้กำลังบีบบังคับกับประเทศที่ประชาชน ยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยความเต็มใจ ต่างกันในปัจจัยสองประการดังนี้ 1) กำลังที่ใช้นั้นคน ส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยหรือไม่ และใช้กำลังภายในขอบเขตและทำที่จำเป็นหรือไม่ และ 2) คนส่วน น้อยที่มีความเห็นแตกต่างออกไปได้รับการพิทักษ์ปกป้องหรือไม่ หากคนส่วนน้อยไม่ได้รับการ ปกป้องในสิทธิพื้นฐานอันควรแล้ว คนส่วนใหญ่ก็จะบังคับขู่เข็ญต่าง ๆ โดยอ้างความชอบธรรม ทางกฎหมาย

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางมานุษยวิทยา

ในทางมานุษยวิทยาเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการแข่งขันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อย่างน้อยสองฝ่าย ฝ่ายต่าง ๆ ในที่นี้อาจเป็นบุคคล ครอบครัว เชื้อชาติ ชุมชน หรืออาจเป็นกลุ่มของ แนวคิด องค์กรทางการเมือง เผ่าชน หรือศาสนา ความขัดแย้งอาจเกิดจากความปรารถนาหรือ เป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ สาเหตุอย่างหนึ่งของความขัดแย้งก็คือพฤติกรรมก้าวร้าว นัก มานุษยวิทยาส่วนใหญ่ยืนยันว่า ความขัดแย้งนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลของวัฒนธรรม การไม่มีความ ขัดแย้ง การมีความร่วมมือ และการกระทำที่ประสานงานกันมักถูกใช้เป็นดัชนีวัดความมั่นคงทาง สังคม ความขัดแย้งเป็นผลที่ตามมาของระบบสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความขัดแย้งและความก้าวร้าวเป็นแบบฉบับของพฤติกรรมการปรับตัวของมนุษย์ ความก้าวร้าวเป็นผลของวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นในระยะยาว ความขัดแย้งที่ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ใน ปัจจุบัน แตกต่างจากในอดีตมาก วิวัฒนาการพฤติกรรมมนุษย์อาจอธิบายได้โดยกระบวนการของ การเลือกทางวัฒนธรรมและกระบวนการของการเลือกทางชีววิทยา ความขัดแย้งไม่ใช่อย่างเดียวกัน กับความก้าวร้าว ความก้าวร้าวเป็นแบบหนึ่งของพฤติกรรม แต่ความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่เป็น ผลมาจากประโยชน์และค่านิยมที่ไปด้วยกันไม่ได้ นักมานุษยวิทยาศึกษาความขัดแย้งโดยถือว่าเป็น กระบวนการทางสังคมในหลายมิติที่เกิดในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและเกิดผลที่ตามมา แตกต่างกันด้วย ความขัดแย้งเกิดขึ้นในทุกสังคมมนุษย์ แต่จะแตกต่างกันที่ระดับของความขัดแย้ง และรูปแบบของการแสดงออก

ในทางมานุษยวิทยานั้น ความขัดแย้งตรงกันข้ามกับความกลมเกลียว แต่ความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ง่ายกว่าความกลมเกลียว ความขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยง

ไม่ได้ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการทางสังคม เนื่องจากระบบสังคมมีความขัดแย้งในหลายรูปแบบสังคมจึงถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ที่ตรงกันข้ามหรืออยู่คนละฝ่าย

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยา

ความขัดแย้งทางสังคมวิทยา หมายถึง การดิ้นรนเพื่อจะได้ของที่มีคุณค่า หรือเพื่อการอ้างสิทธิในฐานะ อำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยกลุ่มที่ขัดแย้งกันมิได้มีจุดมุ่งหมายเพียงจะได้สิ่งที่มีคุณค่าซึ่งตนปรารถนา แต่ยังต้องการให้ฝ่ายตรงข้ามมีความเป็นกลาง ถูกทำลาย หรือถูกจำกัดให้หมดไป ความขัดแย้งเช่นนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่ม ความขัดแย้งภายในกลุ่มและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ตลอดในสังคม

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยาตั้งอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมและความสนใจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนั้น ความแตกต่างของความสนใจระหว่างกลุ่มเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม

นักสังคมวิทยาได้ให้ความสนใจในเรื่องความขัดแย้งเป็นอย่างมาก แนวคิดเดิมทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับความขัดแย้งพอสรุปได้ดังนี้ มาร์กซ์ ถือว่าความขัดแย้งเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ซิมเมล และเวเบอร์ ถือว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญทางสังคมเวเบอร์ยืนยันว่าความขัดแย้งไม่สามารถแยกออกจากชีวิตในสังคมได้ ส่วนสาระสำคัญได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ว่าด้วยความขัดแย้งตามทัศนะของนักคิดนั้น ๆ

นอกจากความคิดและทฤษฎีความขัดแย้งที่น่าเสนอไว้โดยเซริมสัคค์ วิศาลาภรณ์ (2540: 29-44) ดังกล่าวมาแล้ว ไชยันต์ รัชชกุล (2545: 39-45) ได้ประมวลความขัดแย้งตามสกุลความคิดทางสังคมวิทยาโดยการนำเสนอทฤษฎีไว้ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ และทฤษฎีความขัดแย้ง ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ (functional constructivism)

ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยากระแสหลัก อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตรงข้ามกับทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เห็นว่าสังคมและสถาบันทางสังคมทั้งหลายเป็นระบบซึ่งส่วนต่าง ๆ ฟังฟังซึ่งกันและกัน และแต่ละส่วนมีหน้าที่ (function) ทำงานของตัวเองและร่วมกันทำให้ระบบสังคมและระบบของแต่ละสถาบันในสังคมอยู่ในสภาพสมดุล ทฤษฎีแนวนี้มีได้ปฏิเสธความขัดแย้งในสังคม แต่เห็นว่าสังคมมีวิถี กลไก

หรือสถาบันที่กระทำหน้าที่ควบคุมความขัดแย้งนั้น ฐานคติ (assumption) อันเป็นเสาเอกของทฤษฎี นี้อยู่ที่ความสมดุลของการทำหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ในสังคม

2. ทฤษฎีความขัดแย้ง (theory of conflict)

ทฤษฎีความขัดแย้งมองปรากฏการณ์ทางสังคมต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ในขณะที่ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เห็นว่าในสังคมโดยรวมแล้วมีความสมานฉันท์เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ทฤษฎีความขัดแย้งเห็นว่าภายในสังคม มีการต่อสู้แย่งชิง หักเหลี่ยมระหว่างกันระหว่าง กลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนภายในกลุ่มและในสถาบัน เพื่อผลประโยชน์และอำนาจ การที่ฝ่ายหนึ่งได้ ประโยชน์นั้นไม่ได้มาจากการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่มาจากการที่ฝ่ายอื่นเสียประโยชน์ ดังนั้น ตาม แนวทฤษฎีความขัดแย้งนี้เห็นว่า การควบคุมความขัดแย้งในสังคมเป็นการกดบังคับของฝ่ายตรง ข้ามที่มีอำนาจเหนือกว่า ทฤษฎีความขัดแย้ง มี 2 สายหลัก คือ

2.1 สายที่เน้นความขัดแย้งเป็นมูลฐานของปรากฏการณ์สังคม ผู้ที่เป็นนักทฤษฎีคน สำคัญของสายนี้ คือ คาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ที่ถือว่าอำนาจเป็นเสมือนกุญแจในการ วิเคราะห์ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคม ในฐานะศัพท์ทางสังคมวิทยา ความหมายของอำนาจ ในภาษาไทยกินความหมายของคำภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ power และ authority ซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนี้

อำนาจ P (power) หมายถึง ความเป็นไปได้ที่ฝ่ายหนึ่งในความสัมพันธ์ทาง สังคมอยู่ในฐานะที่จะกระทำตามความประสงค์ได้ แม้ว่าจะมีการต่อต้าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ฝ่ายที่มีอำนาจ คือ ฝ่ายที่สามารถทำให้ฝ่ายอื่นยอมทำตามความต้องการของฝ่ายตน ในขณะที่อำนาจ A (authority) เป็นชนิดหนึ่งของอำนาจ (power) ที่หมายถึงอำนาจอันผูกพันอยู่กับบทบาทหรือ ตำแหน่ง ซึ่งโดยเนื้อหาเป็นความชอบธรรม (legitimate) ในแง่ของความยอมรับและการปฏิบัติใน สังคม (social norms) คาห์เรนดอร์ฟได้ใช้แนวคิดว่าด้วยอำนาจ P และ A นี้ในการวิเคราะห์ทฤษฎี ว่าด้วยความขัดแย้งในสังคมระดับมหภาคและกลุ่มความขัดแย้งในระดับจุลภาค ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีว่าด้วยสังคมระดับมหภาค คาห์เรนดอร์ฟเห็นว่าการจัดสรรอำนาจ P (distribution of power) เป็นตัวกำหนดหลักของโครงสร้างสังคม โดยเห็นว่าในสังคมหนึ่ง ๆ อำนาจมิได้กระจายอย่างสม่ำเสมอกันทั่วทั้งสังคม ทำให้สังคมมีลำดับชั้น (social stratification) สิ่ง ที่ควบคู่อยู่กับลำดับชั้นนี้คือความยอมรับนับถืออันเป็นแนวปฏิบัติของสังคม โดยทางสังคมวิทยา เรียกว่า ปทัสถานทางสังคม (social norms) อันเป็นเสมือนกฎเกณฑ์หรือกติกาของสังคม ปทัสถาน ทางสังคมนี้ใช้ว่าจะกำหนดหรือเกิดขึ้นมาจากความตกลงเห็นชอบด้วยกันทั้งสังคม (social consensus) ดังนั้น ในบางกรณีปทัสถานจึงมีการควบคุมบังคับ (sanctions) ให้คนปฏิบัติตาม

ภาพสังคมในทรศนะของดาร์เรนดอร์ฟ คือ มีความโน้มเอียงที่จะเกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ กลุ่มที่มีอำนาจก็จะแสวงหาผลประโยชน์ กลุ่มที่ไม่มีก็พยายามที่จะมีและหาผลประโยชน์เช่นกัน เพราะฉะนั้นความขัดแย้งจึงย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ในทางตรงกันข้ามการที่ไม่มี ความขัดแย้งปรากฏให้รับรู้ได้เป็นผลมาจากการใช้การกดบังคับอย่างมีประสิทธิภาพ หรือมีฉะนั้นก็เนื่องมาจากการมีโลกทัศน์ที่หลงไป อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าความขัดแย้งจะส่งผลแต่ทางลบ ดาร์เรนดอร์ฟ เห็นว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจนั้นทำให้สมดุลของอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคม เปลี่ยนไปนั่นก็คือ ทิศทางความเป็นไปของสังคมเปลี่ยนไป ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นพลังการสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่พลังหนึ่งของประวัติศาสตร์ของมนุษย์

2.1.2 กลุ่มความขัดแย้งในระดับจุลภาค ดาร์เรนดอร์ฟ ใช้อำนาจ A วิเคราะห์องค์การหรือหน่วยที่มีการรวมกันอย่างค่อนข้างถาวร เช่น ครอบครัว และเนื่องจากทฤษฎีสายนี้เกี่ยวกับการก่อตัวของกลุ่มและความขัดแย้งภายในองค์การ จึงเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า ทฤษฎีความขัดแย้งกลุ่ม (Theory of Conflict Groups) คุณูปการของทฤษฎีนี้อยู่ที่คำอธิบายเกี่ยวกับการแบ่งอยู่และการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ที่ไม่สันติโดยไม่เชื่อว่าสันติภาพขั้นสมบูรณ์ชนิดไร้ความขัดแย้งจะมีและเป็นไปได้ แต่เชื่อในการจัดการความขัดแย้ง เพื่อมิให้เกิดความวุ่นวายอย่างเป็นระบบมากกว่าในความหมายที่จะเกิดความสงบเรียบร้อย หรือ ความสงบราบคาบ

2.2 สายที่เชื่อมความขัดแย้งเข้ากับการทำงานประสานกันของส่วนต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเป็นแนวทฤษฎีที่นำมาเสริมกับแนวทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ ผู้นำเสนอทฤษฎีสายนี้คือ โคเซอร์ ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้ง 2 ประเด็นใหญ่ คือ ความขัดแย้งนั้นสลับซับซ้อนอยู่ในแง่มุมและระนาบต่าง ๆ มากกว่าความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และความขัดแย้งเชื่อว่าส่งผลลบเสมอไป แต่ทำให้การทำงานที่ (function) ในชีวิตสังคมเป็นไปได้ด้วย

2.2.1 ความสลับซับซ้อนของความขัดแย้ง โคเซอร์เห็นว่าความขัดแย้งมิได้เกิดขึ้นเพียงระหว่างชั้นและกลุ่มผลประโยชน์เท่านั้น แต่ความขัดแย้งนั้นเกิดทั่วไปในความสัมพันธ์ของสังคมที่ประสานโยงใยกันเป็นตาข่ายเสมือนใยแมงมุม (web of conflict) เพราะฉะนั้นในความสัมพันธ์บางด้านอาจจะขัดกัน แต่บางด้านอาจร่วมมือกัน นอกจากนี้โคเซอร์ยังเน้นการวิเคราะห์ในทุก ๆ ระดับอีกด้วย กล่าวคือ ตั้งแต่ระดับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (คู่รัก พ่อ-แม่-ลูก กลุ่มเพื่อน กลุ่มคนทำงานร่วมกัน) ที่อารมณ์และปัจจัยด้านจิตวิทยามีความสำคัญมาก ไปจนถึงความสัมพันธ์ระดับระหว่างสังคม ระหว่างประเทศ ซึ่งผลประโยชน์และเหตุผลทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

2.2.2 ผลของความขัดแย้ง โคเซอร์เห็นว่า ความขัดแย้งนำสู่ความเปลี่ยนแปลง บางกรณีก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ทฤษฎีนี้ถือแนวทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เป็นพื้นฐาน ในการวิเคราะห์สังคม โดยเพิ่มแนวคิดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นจุดอ่อนของแนวโครงสร้างการหน้าที่ เสริมเข้าไปในการอธิบายถึงความสมดุลในสังคม ตามความเห็นของโคเซอร์ ความขัดแย้งไม่ จำเป็นต้องขัดขวางหรือทำลายความสมดุล ตรงกันข้ามความขัดแย้งนั้นสามารถช่วยเสริมความ สมดุลได้ โคเซอร์ได้แสดงถึงเนื้อหาของทฤษฎีโดยแบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 ชนิด คือ ความ ขัดแย้งภายนอกและความขัดแย้งภายใน ความขัดแย้งภายใน หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน กลุ่ม ส่วนความขัดแย้งภายนอก หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ความขัดแย้งภายนอกทำให้ สมาชิกภายในกลุ่มรู้สึกรวมตัวกันมากขึ้น ส่วนความขัดแย้งภายในก็สามารถเสริมการดำรงอยู่ ความเหนียวแน่น และความมั่นคง แต่ในกรณีของกลุ่มที่เชื่อมโยงกันอยู่อย่างหลวม ๆ เมื่อเกิดความ ขัดแย้งภายในขึ้นอาจจะทำให้แตกสลายง่ายกว่ากลุ่มที่โยงกันแน่นแฟ้น

ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นภายในกลุ่มยังเป็นเสมือนการระบายสิ่งที่กอดักอยู่ หรือตามสำนวนที่ว่า เป็นลิ้นเปิดให้ไอน้ำพุ่งออกมาเพื่อป้องกันไม่ให้หม้อน้ำระเบิดเมื่อเกิดความ ขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มก็เท่ากับทำให้ความสมดุลที่เป็นอยู่เสียไป เมื่อความขัดแย้งได้ถูกขับ (แก้ไข) ออกจากหม้อน้ำ แล้วยังเกิดความสมดุลใหม่ขึ้น ทฤษฎีสายนี้เห็นว่าเส้นทางออกของไอน้ำนี้เป็น สิ่งจำเป็นสำหรับกลุ่มและระบบทั้งหลาย เพราะฉะนั้นความขัดแย้งภายในจึงมีบทบาทหน้าที่ในเชิง บวก เป็นการสร้างความกลมเกลียวขึ้นใหม่ซึ่งเท่ากับส่งผลโดยนัยให้ปรับเปลี่ยนกระตุ้นให้มี ชีวิตชีวาขึ้น และถ้าไม่มีลิ้นนี้ ความขัดแย้งที่สั่งสมเก็บอยู่จะปะทุออกมาในรูปของความรุนแรงได้

นัยและประเภทของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 นัย และ 2 ประเภท ดังนี้

1. ความขัดแย้งมีความหมาย 2 นัย

ความขัดแย้งมีความหมาย 2 นัย คือ นัยลบ และนัยบวก (พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส (นิธิบุญยากร), 2554: 23) ดังนี้

1.1 ความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ พัฒนา และก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรม ในบางคราว เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

1.2 ความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย และบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตนเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณ์ของความขัดแย้งออกมาในมิติของ

ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงคราม
ประหัตประหารซึ่งกันและกัน

2. ความขัดแย้ง 2 ประเภท

นอกจากนี้ 2 อย่างแล้ว ความขัดแย้งยังอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่มีฐานะเท่าเทียมกัน (symmetric conflicts)

2.2 ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน (asymmetric conflicts)

ฐานะในที่นี้ประกอบด้วยการมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงและมีทรัพยากรเท่า ๆ กัน
ตลอดจนความมีการศึกษา ระดับความเป็นอิสระส่วนตัวและอื่น ๆ การวัดฐานะ ในที่นี้จึงเป็นการ
วัดโดยรวมหลายมิติ ไม่ใช่ในแต่ละมิติ และทรัพยากรที่ว่าจะเป็นตัวกำหนดความขัดแย้งว่าจะมีผล
สืบเนื่องและผลลัพธ์ออกมาเช่นไร

สาเหตุแห่งความขัดแย้ง

ความขัดแย้งอาจสรุปเป็น 3 ชนิดสำคัญตามสาเหตุของความขัดแย้ง ได้แก่

1. ความขัดแย้งในทางเศรษฐกิจ เช่น ระหว่างกรรมกรกับนายทุน เกษตรกรกับพ่อค้า
ประเทศกำลังพัฒนากับประเทศพัฒนาแล้ว

2. ความขัดแย้งในทางสังคม อันเกิดจากความแตกต่างในทางค่านิยม ประเพณี วิถีชีวิต
เพศ และความเชื่อ ได้แก่ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ ความขัดแย้งทางเพศ ความขัดแย้งทางศาสนา

3. ความขัดแย้งทางการเมือง อันเกิดจากความแตกต่างทางความสัมพันธ์ด้านอำนาจ
เช่น ความขัดแย้งระหว่างพลเรือนกับทหาร ระหว่างประชาชนกับผู้ปกครอง ระหว่างท้องถิ่นกับ
ส่วนกลาง และระหว่างคู่แข่งทางการเมือง

ความขัดแย้งเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อผู้ถูกกระทำนั้นไม่ยินยอมรับสภาพที่ต้องตกเป็นเบี้ยล่าง
อีกต่อไป และจะมีปฏิกิริยาตอบโต้จากผู้ได้ประโยชน์ในทางที่มุ่งรักษาสภาพหรือสถานะเดิมเอาไว้
ซึ่งก่อให้เกิดท่าทีต่อความขัดแย้งอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
(ปฏิกิริยา) 2) เปลี่ยนแปลงแบบรักษาเนื้อในของเดิม (อนุรักษ) 3) เปลี่ยนแปลงแบบประสานผล
ประโยชน์ แก่เป็นส่วน ๆ (ปฏิรูป) 4) เปลี่ยนแปลงแบบไปพันกรอบเดิม (ปฏิวัติ) และ 5) ผลที่
น่าจะเลวร้ายที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงแบบไร้จุดหมาย (อนาธิปไตย)

เห็นได้ว่า ความรุนแรงมิใช่ความขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาของ
ชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ความรุนแรงหาใช่เช่นนั้นไม่ แต่ความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความรุนแรง

ได้หากปฏิบัติต่อมันไม่ถูกต้อง ความพยายามระงับความขัดแย้งด้วยการปิดกั้นไม่ให้มันแสดงตัวออกมา อีกทั้งไม่ขจัดรากเหง้าของมัน อาจทำให้ความขัดแย้งขยายตัวเป็นความรุนแรงได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องพูดถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้ความรุนแรงเข้ากระทำกับคู่ขัดแย้งซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความรุนแรงในตัว และมักส่งผลให้ความรุนแรงขยายตัวลุกลามไปด้วย

บทสรุป

ความขัดแย้งเกิดจากความแตกต่างกันของมุมมองต่อสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาของธรรมชาติและชีวิต ดังนั้น การวางท่าทีต่อความขัดแย้งจึงต้องยืนอยู่บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจความเป็นธรรมชาติข้อนี้ โดยมองว่าความแตกต่างคือสิ่งที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น มีขัดแย้งกับสว่างจึงทำให้มีวันคืนที่สมบูรณ์ ดังนี้ เป็นต้น นอกจากความขัดแย้งด้านมุมมองแล้ว แม้แต่ในกรณีที่มีมุมมองเหมือนกันในเรื่องนั้น ๆ ก็ยังอาจมีความขัดแย้งในวิธีปฏิบัติได้อีก ซึ่งก็จำเป็นต้องมีการวางท่าทีที่ถูกต้องว่า คนแต่ละคนมีความถนัดแตกต่างกัน จึงเลือกวิธีปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้วย่อมนำไปสู่เป้าหมายอันเดียวกันคือสันติภาพ หากสามารถวางท่าทีต่อมุมมองและวิธีที่แตกต่างได้เช่นนี้ ความขัดแย้งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งดีงามขึ้นในชีวิตและสังคม

แบบฝึกหัด

1. จงแสดงความเห็นต่อความหมายของความขัดแย้งทุกชนิด
2. จงแสดงฝั่งความคิดของความขัดแย้งทุกชนิดมา 1 ฝั่งความคิด
3. จงสร้างสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความขัดแย้งในแง่มุมต่าง ๆ 1 สัญลักษณ์
4. จงอธิบายความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย
5. จงแสดงความเหมือนและความแตกต่างของความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมืองทางมานุษยวิทยา และทางสังคมวิทยา
6. จงสังเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเข้าในนัยและประเภทของความขัดแย้งทั้งสองชนิด
7. จงแสดงความสัมพันธ์ของสาเหตุความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งมาหนึ่งอย่าง
8. จงยกตัวอย่างความขัดแย้งในชีวิตประจำวันพร้อมทั้งแสดงสาเหตุ
9. ความขัดแย้งนำไปสู่การสร้างสรรค์และความหายนะได้อย่างไร
10. อธิบายวิธีจัดการกับความขัดแย้งตามทัศนะของนักศึกษา

